

Lehet-e a politikában költészet?

„Kusza világban élünk, a »jelenkori történelem« bizonyos a veszélyes tények és erők kibogozhatatlan szövédéke. Az író épp azért kell itt, hogy legyen valaki, aki nem törődik a közvetlen akadályokkal és kényszerű kanyarodókkal, hanem megvesztegethetetlen ujjal mutat a Csillag felé, mely a földi tévelygések fölött végső irányt jelez. Mi lesz, ha mindenki csak a földi gátakat kerülgeti, és senki sem tartja szemmel a Csillagot? Az író nemzetének lelkiismerete. Mi lesz, ha a lelkiismeret is csak az érdekek tekintetbevételével mer megszólalni?” – tette föl a kérdéseit *Babits Mihály* ötven esztendeje, egy megnyomorított országbán.

Valóban, mi lesz? – teszem föl újra én is a kérdést, de egyelőre még magamnak és halkán. Nálam jobban informált koponyák ezerszer kimondták, leírták, hogy a mostani válság súlyosabb, mint a harmincas évekbéli volt. De ha nem is nyilatkozhatnák ki mindennap a krízis tényét, akkor is tudnám, hiszen gyakran találkozom vele (ti. a válsággal) – kénytelen-kelletlen ismerősök lettünk. Így hát megpróbálunk egymás mellett élni – mind ez ideig békésen.

A válság faktumát enumeratív módon közlöm csupán. A megoldás azokra vár, akik stallumot és anyagi eszközöket birtokolnak. A legtöbb írónak tolla, papírja, gondolata, könyve van – és a napi valóság. Ezt az alaktalan valóságot kell munkálkodása idején retortába fognia, hogy az objektivitás mellett a művészi érték ne süllyedjen a reggelek kloakájába.

Különösen az őszi reggelek súlyosak, fekélyesek, nyálkásak. Kinézek az ablakon: a köd terrorizálja kedvem. Elnézem az égre fölcsapódó varjakat, mintha máglyák óriási pernyéi szállnának az égre. A varjakról jut eszembe a statisztikai adat: állítólag 15 millió él a madárfajból Magyarországon. Asszociációként rögtön beugrik népesedésünk sanjary helyzete.

A gazdasági válságra a politika és a társadalom intézményeinek válsághulláma zúdult. Beszélnek, ha burkoltan is, a közoktatás-, a közművelődés-, s ráadásul a közegészségügy válságáról. Ha a föl soroltakkal baj

Előzmény: 1. Alföldy Jenő KÖLTÉSZET ÉS POLITIKA NAPJAINKBAN című vitaindítója (1984/3. szám); 2. Gyertyán Ervin A VIHARMADÁR – KALITKÁBAN; Héra Zoltán A TISZTA POLITIKUM (1984/6. szám); 3. Sik Csaba NAPLÓJEGYZETEK – ALFÖLDY JENŐ CIKKÉHEZ; Petrőczy Éva ERTE, ÉRTED, ÉRTÜNK!; Tandori Dezső VERS ÉS KÖZ (1985/1. szám); 4. Kerékgyártó T. István „... AMI MEGHODÍTÁSRA VÁR, AZT LÁTVÁNYOSAN NEM LEHET MEGKÖZELITENI!”; Petrőcz András AZ IRODALOM/KÖLTÉSZET MŰVÉSZE; Kassai-Végh Miklós ÉRDEKELTSÉGEK KONFLIKTUSA (1985/2. szám); 5. Németh János István A HIÁNY KÖLTÉSZETE; Endrődi Szabó Ernő HOGYAN AKASSZUK A KIRÁLYOKAT!? (1985/3. szám); 6. Karikó Sándor A KLAZZIKUS HAGYATEKERT; Simor András A POLITIKAI KÖLTÉSZET ESÉLYEIRŐL; Szerdahelyi István KÖLTÉSZET ÉS KÖZÉLETISÉG (1985/4. szám).

van, akkor föltételezhető az egyéni élet válsága is, amely rögtön társadalmi problémává dagad, mielőtt tömegmérteket ölt. (Elég utalni az alkoholizmusra, a narkomániára, az öngyilkosságra, a válások magas arányára, a devianciák különféle változataira, a bűnözésre...). Az erkölcsi mélypontot nemcsak a zárójelbe tett tények jelentik, de jelenti a korrupció, a protekció, a közöny, az irigység, a felelőtlenység... Jelenti, hogy a való élet szorításában az emberek jó része szervilissé nyomorodik. Hát nem kinzó, hogy sok vidéki pedagógussal – tisztelet a kivételnek – csak arról lehet szót váltani: nem eszik a disznó, nem nő a dohány... Mi lesz a gyerekeinkből, ha olvasásra restek tanítják őket? Ki adja a kezükbe a történet- és a természettudomány új eredményeit? Ki hívja föl a figyelmüket, hogy Erdélyben is élnek magyar írók?

Minden országnak olyan a műveltségi szintje, amilyen művelt és felelős az értelmisége.

Tudom, számon kérni csak akkor lehet bizonyos műveltségi szintet, ha létezik az anyagi biztonság.

De kik a felelősek azért, hogy közművelődési rendszerünk antidemokratikus jellegű? Hogy a fővárosban és a nagyobb vidéki városokban fél kézzel elérik azt, amit egy falusi, kisvárosi ember nehezen vagy sose érhet el. Vagy: nem is akar nyújtózkodni érte, mert a „mi urunk”, a televízió, a szobába „hozza a világot”.

Ha nem számolják föl közművelődésünk és -oktatásunk antidemokratikus voltát, akkor még évezedekig a kiművelt emberfők szükségességéről és a viselkedéskultúráról fognak konferenciázni.

Ezek után kérdezem én *Alföldy Jenőtől* és másoktól, hogy merre bil len ki ez az erkölcsi holtpontra levő ország, ahol sok helyen a ne szólj szám, nem fáj fejem közmondás járja? Többségben vannak-e azok, akik élnek *Petőfi* konokságával, *Ady* dacával, *József Attila* makacsságával? Hányan ismerik vajon *Nagy László* törvénykezését? Hogy: „*ahol áru és árulás van*”..., vagy: „*műveld a csodát, ne magyarázd*”, vagy: „*ami csalogat: csalárd*”... Kik azok és hol élnek, akik *Illyés Gyula* Közügy című könyvét forgatják?

Kicsoda teszi meg azt, hogy verset olvas a hatalmaskodó főnök fejére? „*S dült biteknek kicsoda állít | káromkodásból katedrális?*” Abszurd ez? Egyáltalán nem! Csak szokatlan és persze nevetséges a verssel alig, vagy egyáltalán nem élők között. Pedig elégszer okozott fejfájást a felelősen gondolkozóknak, hogy hiányos az esztétikai nevelés, a történelemtanítás, hogy az igazi kultúra helyett a bővít sokan hamarabb föl szippantják.

Itt élünk majdnem mindannyian kelet és nyugat küszöbén; s ha már én is itt lélegzem, nem az érdekeknek, hanem az igazságnak és az erkölcsnek akarok alattvalója lenni. „*A tudásnak teszek panaszt*”. Vissza lehet lapozni írásom elejére, *Babits*hoz, hogy legyen erőnk a továbblépéshez.

A magyar lírikusok legjavában mindig lüktetett *Ady* óhaja: „*egy poéta-Széchenyi vágytam lenni*”. De említhetném a politika és a szerelem két nagy, *Ady*nál annyira szétválaszthatatlan motívumát is. Ez az adys-széchenyis alkotási vágy és láz legutóbb *Nagy Lászlóra* volt jellemző. „*Oltani akarok, nem gyilkolni*” – írta *Gyümölcsoltó* című versében. Most már csak az a kérdés, hogy országfőink közül hány akart-vágyott *Petőfi*-, *Ady*-ihlettségű politikus lenni?

Tagadhatatlan, hogy politikusoknak és költőknek voltak gyönyörű találkozásaik. *Jászi Oszkára* és *Adyra* gondolok elsősorban. Arra a politikusnak és írónak egyaránt nagy Jászira, aki pontosan leírta, „*bogy minden politika, amit nem morális meggyőződés vezérel, csak a kiszákmányolás egy fajtája*”. Erre rímel a bibói kontextus egy félmondata: „*A politikában nem szabad hazudni*”.

Alföldy megpendítette a citoyen-mentalitás nagyratörő voltát. Jól tette. De amíg megszámolhatóak az igazi polgártársak, addig – bármennyire is kiépítik vertikálisan, fölülről lefelé a demokratikus intézményeket – nem lehet kivel gyakorolni a demokráciát, mert a társadalomban hiányzik elsősorban többségük (ti. a demokratáknak) és egy másik többségnek – a valóságosnak? – egyszerűen nincs igénye jogai gyakorlására.

Alföldy valószínűleg nálam is jobban tudja, hogy a magyar citoyeneket a XX. század folyamán jó néhányszor félresöpörték az útból. Elég utalni az 1919 utáni fehérterrorra és a személyi kultusz évcire. Nem csoda, ha a citoyenek külföldön ütötték fel sátorfájukat és az illető országnak, ahol éppen laktak, hajtottak hasznát. És voltak éppen elegenden, akik belső emigrációba kényszerültek, várva az idők enyhülését.

Bibó István – európai összefüggéscskebe helyezve – kielemzte a magyar demokrácia válságát. Pontosán papírra róttá: „*demokratának lenni mindenekelőtt annyit tesz, mint nem félni: nem félni a másvéleményűektől*”. Ehhez kapcsolódva lenne egy kis kérdésem: él-e Magyarországon ma Bibóhoz hasonló közíró-politikus alkat? És ha él, hol él? Miért nem jelentkezhet, vagy jelentkezik gondolataival? Akad-e valaki, aki újra leírná (?): „*a modern demokrácia végeredményben a dolgozó, a műgonddal alkotó ember életformájának a győzelmét jelenti a magát hatalmi helyzetekben kiélő, reprezentáló, arisztokratikus ember felett*”.

Bibót nyilván megérintette a költészet, akár Jászit, aki 1912-ben kibocsátott (*A nemzeti államok kialakulása és a nemzetiségi kérdés*) műve mottójául Ady-idézetet választott (*Magyar jakobinusok dala*). Íme a politikus-citoyen és az egyáltalán nem apolitikus költő-citoyen kézfogása.

Itt utalhatnék Illyés Gyula híressé vált római-szekér hasonlatára. De úgy gondolom, jelen esetben ettől eltekinthetnek.

Eddig soraimból talán kiderült, éppen azt szeretném, amit Alföldy is: hogy „a polgári társadalom győzelmes pillanatában született citoyen fogalma” teret kapjon és mélységet mai társadalmi rendünkben is. Ezért említettem hangsúlyosabban Jászi Oszkár és Bibó István nevét. Ezért idéztem műveikből.

Csak hogy az a baj, hogy az említett citoyenek művei sokáig hiányoztak a magyarországi könyvesboltokból. És nem járok messze az igazságtól, ha azt mondom: ma még hiányoznak a köztudatból.

József Attila jut eszembe:

Mint minta, mint az erény a szegénybe,
s ez össze-vissza kusza szövevénybe,
társadalmunkba elme kell nagy fénybe'
mely igazodni magára mutat.

Nem tudom, ma ráirányítják-e a politikusok vagy a tudósok a görcsöveiket a polgári radikális mintákra, hogy a diákok, az új értelmiség, s az egész nemzet „látva lásson”?

Idegen bálványokat – legalábbis én – képtelen vagyok fetisizálni. De a fentebb említett citoyenek társadalomképét és a tiszta József Attila megálmodott szocializmusképét agyam összemontírozza és valószínű, használhatóvá teszi.

Alföldy Jenő ne higgyen a „tudós férfiaknak”. Költészetünkben ma is vibrál a közéleti-politikai hang, csak implicittebb formában, nem feltétlenül szájbarágósan. Hiszem én azt, hogy az irodalomnak, s ezen belül a költészetnek szerepe volt (és még lesz) abban, hogy a politika „sült realista” (Veres Péter) legyen (maradjon).

Létezik jelen pillanatban is az Alföldy által fölvetett illetékességtudat. És nem egy versben, nem egy költőben. De az az érzésem, hogy a semmitmondásban elvesznek, vagy meg sem jelennek az értelmes beszédű versek.

Am vannak biztató példák, amelyek nyilvánosságot kaptak. A Nagy László hatása alatt és az utána induló költőkről beszélek! Mindnyájan élő költők. Csak szóval tartják az országot közéleti-politikai versekkel. Litájukból ugyanis nem hiányzik a „tudós férfiak” által számon kért objektivitás – ellenkezőleg.

Most már csak az a kérdés, amit a címben tettem föl: lehet-e a politikában költészet? Lehet! Elég visszautalni Bibó „műgonddal alkotó” emberére. Lehet, hiszen a politikus számára az irodalom, a költészet hivatkozási alap. (És nemcsak ünnepi beszédben!). Sok politikus író is (volt) és nyilván fölhasználja (fölhasználta) az irodalom nem mindig fényűző tapasztalatait. Sőt! Vannak országok, ahol a költő miniszter, de legalább egyetemi tanár. Nálunk is volt ilyen időszak, de már elmúlt.

Költészet és politika, költők és politikusok között – véleményem szerint – napjainkban is lehet, sőt, nagyon szükséges az együttműködés vagy, hogy a politika kifejezését használjam: a közmegegyezés. Ugyanis: cvszázados tapasztalatokat – politika és költészet között – nem szabad negligálni, mélyre nyúló gyökereket nem lehet elszakítani.

A közmegegyezés fogalma különben sem újkeletű a magyar történelemben. Elég utalni a XIX. század „érdekegyesítési politikájára” (Kossuth), Széchenyi „közepesülést” hirdető eszméjére. S aki mindezeket tudatosítja, az nem dolgozik országa nemzeti és nemzetközi java ellen, még akkor sem, ha „megvesztegethetetlen ujjal mutat a Csillag felé”.

CSEPELI SZABÓ BÉLA

A viharmadárnak szállnia kell!

A költői szabadságról

1. *Költészet és politika?* Megvallom, hogy ez az égető kérdés, melynek érintésével az elmúlt évtizedekben többször is megégettem magamat, ma is egy kicsit riasztóan hat rám. Lám, mégis beszélök a Palócföld „csapdájába”, hogy – fanyar akasztófahumorral szólva – ezúttal is „vásárra vigyem a bőrömet”, a

tapasztalataimat ebben a ma különösen indokolt eszmecsereben, mely a fenti kérdés körül a Palócföldben hónapok óta zajlik. Ahelyett, hogy saját, „külön szigetvilágom” valamelyik nagy, folyóparti gyárküzőben üldögélve, verseket írogatva, „valódi világot hörpintgetnék, habzó éggel a tetején”. Hiszen „költő vagyok, mit érdekelne engem a költészet maga?” – mondhatnám *József Attilával*. De hát, ha szolgain értelmeznénk e csodálatos ars poeticát, akkor ez az élenken-okosan pezsgő vita ki sem alakulhatott volna. Az ugyanis, hogy *költészetünk politikai, közéleti töltése és szerepe* az utóbbi évtizedekben *meggyengült* szellemi életünkben, sajnos ma már „vitathatatlan” tény. Így hát paradox módon az is vitathatatlan, hogy alaposan meg kell vitatnunk ezt az égető kérdést: vajon hogyan és miért alakulhatott ki nálunk ez a történelmi hagyományainktól elszakadt, természetellenes állapot?

2. *Alföldy Jenő jó alaphangú*, de vázlatos „oknyomozó” vitaindítója – amely fővonalában a klasszikus marxizmus szellemében, a Lukács György-i teoretika segítségével kívánja érzékeltetni a politika és költészet változatos történelmi kapcsolatait, nemzetközi és hazai útját, múltját és jelenét – számos *vitatható es éppen ezért nem rossz* ütközőpontot és kapaszkodót kínál. Így hát hol jogosan, hol túlzottan bírálta „iskolás” fejtegetései „ellenére” is elérte a célját, hiszen végül is gondolatébresztő, magas színvonalon mozgó vitát váltott ki. Mégis, mivel „*a dicséret – Marx rokonszenves megállapításával szólva – csak bíráló árnyalatokkal vehető*” komolyan – talán megbocsátják nekem, ha mindjárt hozzászólásom elején néhány kritikus szót ejtek vitánk helyenként túlságosan mesterkéltnyelvi közegéről és „vízhajtásairól”.

Nos, miután eo ipso (természetesen) mindenki a suo placito (a tetszése szerint) fejtheti ki nézetét a politika és költészet összefüggő problémáiról, azt is mondhatnám, hogy a vitatkozók érvei és fejtegetései, a számos kontradikció (ellentmondás) ellenére is konvergensek, összehajlóak, tehát dialektikusan egymást tagadva is építők és szintézist teremtők... – Dehát – elnézésüket egyenem – nem rágom tovább ezt az idegen szavakkal kovászolt „ragacsos kenyeret”, hanem a továbbiakban megkísérlem a teoretikus szakzsargon tudálékos nyelvi „allűrjei” helyett, amennyire lehetséges, a magam emberi nyelvén, magyarul kifejezni nézeteimet. A lényegre fordítva a szót: *Alföldy Jenőnek* azt a *leegyszerűsítő* alaptételét, mely szerint „a politikai költészet hullámvölgyhelyzetét” az okozza, hogy „a felszabadulás utáni évtizedekben jelentőssé nőtt költők (epikusok és közírók) megfelelő utánpótlás nélkül haltak meg vagy hallgattak el” – *semmiképpen sem fogadhatjuk el*.

3. A „gyökerek” szerintem sokkal mélyebben vannak. Tehát a helyes választásért sokkal mélyebbre kell ásunk. Valóságosabb, meggyőzőbb összefüggéseket kell feltárnunk. Ezért – hogy a tegnapi és mai fiatalabb nemzedékek írói-költői ne csupán vázlatos, szenvtelen utalásokból ismerjék azokat a tegnapelőtti előzményeket, amelyek a politikai-közéleti költészet fokozatos meggyengülését előidézték – mint az idősebb költőnemzedék egyik sok külső és belső vihartól megvert „viharmadara”, kötelességemnek érzem, hogy *tanulmányként megidézzem azt a bajdan délibábokat élénk festő politikát és irodalompolitikát*, mely a második világháború után színrelépő felszabadult, tehetséges, de teljesen tapasztalatlan fiatal költő- és írónemzedéket felelőtlenül az illúziók, a hajráoptimizmus, majd a sematizmus olyan ingoványaiába és aknamezőire vezette, amelyeken – néhány megsebzett, de „elpusztíthatatlan alkatú”, újra és

újra megújulni képes „pokoljáró dudáson” kívül – számos jobb sorsra érdemes költőtársam végleg elmerült, elnémult, lelki sérültté, vagy „dadogóvá” vált... E tékozló időkből József Attilának az a napjainkban szállóigeként élő nagy vezérgondolata, hogy „*az én vezérem bensőmből vezérel*”, sajnos még az előttünk járó, idősebb, tapasztaltabb forradalmi költők tudatában is csak „bűvőpataként” élt. Ha élt. Mégis, ha visszagondolok e távoli időkre – bármennyire különösen hangzik is ez ma – azt kell mondanom, hogy a politika külső vezérlését *eleinte valami „belső hangnak”* (vagy visszhangnak?) fogtuk fel. Ugyanis tudnunk kell, hogy a *pártos költészet* kialakulását *kezdetben* nem csupán a politika szócsöveinek és harsonáinak „szirénhangjai”, hanem a *Valóság*, a letűnt igazságtalan rend romjaiból kilépő, sok fejjel megnövő dolgozó társadalom életkedve, hite és heroikus munkája, az újjáépítés óriási eredményei, a földreform, *az új élet ígéretei* és a jövő ígéző távlatai *iblették*...

Héra Zoltán helyesen világít rá: „*A politikának való könnyű behódolás vádjával itt csak azok állhatnak elő, akik nem tudják elképzelni, hogy – 1947 körül – lehetett nálunk egy időszak, ha rövid is, amikor a költészet és a szorosabb értelemben vett politika egy ütemre lépett...*”

... Aztán a politika ismert vétki és torzulásai, a törvénysértések és a társadalmi-gazdasági-erkölcsi megrázkódtatások, amelyek az 1956-os ellenforradalomba torkolltak, még az eszmékben és hitükben legerősebb pártos költőket is válságba sodorták, és tűzbe táncoltatták.

Gyertán Ervin pontos látéletét idézve: „*A történelem – nem először... – minket is becsapott. Egy sematikus világgép foglyává tett, melyből csak keserves tapasztalatok és újraértékelések után törhettünk ki.*”

Nem véletlen tehát, hogy a *csalódottság a költők nagy részét elfordította a politikától* és a régebbi „politikamentes” irányzatokhoz menekítette. Másokat pedig egy „új” l’art pour l’art, illetve egy újnak feltüntetett (persze nagyon is század eleji, egyszer már lejárt) „szabad, politikától független avantgardista költészet” újrateremtőivé formált át. Akik aztán – akarva-akaratlanul – szemléletükkel és gyakorlati példáikkal (versmintáikkal) egy újnak tetsző költészet ígéretföldjét tárták az *újra és újra*, mindenképpen *újra* szomjazó későbbi, tegnapi és mai fiatal költők elé... Egyúttal a *megzavart marxista kritika gyengesége* folytán leértékelték és kiszorították a fórumokról azoknak a költőknek a jelentős részét, akik pedig szép, attitűddel és magas etikai-esztétikai igényvel, de elveikhez és önmagukhoz hűen, elő akarták segíteni életünk eszmei-politikai katarziszát, demokratikus, humanista megújulását és kibontakozását...

4. Nem titkolhatom el, hogy a vitatkozók érveléseinek és fejtegetéseinek olvasása közben időnként különös hiányérzetem támad. Olykor úgy érzem, mintha laboratóriumi lombikokban létrehozott, elvont, „steril” gondolatokat tanulmányoznék. Mások pedig olyasféle érzés szorongat, mintha egy csenddel és derengő félmállal átszőtt, szűk teremben, férlárnyékba merült emberek között ülnék, és komputerekbe, beszélőgépekbe táplált, jól megfogalmazott, okos, bölcs és álbölcs szövegeket hallgatnék! Így hát kínzó „belső vágy vezérel”, hogy „LEVEGŐT!” felkiáltással – ismét elnézésüket kérve – ajtóablakot tárva, beengedjem ennek a kozmikus „bábeli” Világnak, Rendnek és Rendetlenségnek a levegőjét és zsongását, amelyben *élünk és irunk*, de amelynek egészséges és lázas emberi szívhangjai, neszei és munkarobajjai, „kardcsörtetési” és bombarobbanásai, dalai és jajgatásai, sirásai és nevetései, sőt hallgatásai jelenlegi költészetünk nagy részéből és e vitánkból is csaknem teljesen

hiányoznak, vagy csupán – szórványosan – néhány „említésre sem méltó” költő szemléletében, gondolataiban és érzéseiben, nyelvében és írásaiban vannak jelen: a Valóság élő-cleven képei és hangjai...

„Költészet és politika?... Meggyőződésem, hogy a vitafelvetés inkább a struktúra jellegéből adódóan jogos, nem napjaink igénye ez” ... (?) „A POLITIKA KILÉP AZ IRODALOMBÓL ... Ebből a fajta irodalomból legalábbis eltűnően van. A szépirok fellelegeznek ...” – olvasom *egy fiatal költő* egyébként sok részletében kitűnő hozzászólásában, miközben *bárom másik fiatal költő – Petőfi Sándor, Ady Endre és József Attila* – hangja csendül felém az Időből... Nem tudom, hogy kedves fiatal költőtársam hány éves?

PETŐFI amikor a „néppel tűzön-vízen át” és a „szabadság-szerelmem” gondolatát fellobogva arra intette minden költőtársát, hogy „ha nem tudsz mást, mint eldalolni saját fájdalmad, örömed, nincs rád szüksége a világnak, s ezért a szent fát félretedd” – mindössze *24 esztendő*s volt.

ADY – *31 évesen* – „Dózsa György unokájának”, „népért síró, bús, bocsoros nemesnek” vallotta magát, és még a „Halottak élni” is azt hangsúlyozta, hogy „más sohasem érdekelte fölszánt poéta ceruzámat, csupán *politika és szerelmem*...”

JÓZSEF ATTILA is alig lépte át a 30–31. életévét, amikor „bensőből vezérelt”, nagy politikai verscível az elnyomók úri Magyarországnak sötét, süket csendjébe belekiáltotta azt az emberi-nemzeti-népi vágyakozást, hogy „*jőjj el szabadság, te szűlj nekem rendet!*” Valamint azt az igényét és minden önmagát becsülő emberhez és költőhöz intézett *üzenetét*, hogy „*A mindenséggel mérd magad!*”

Lehangoló, hogy a mai „önmagukat kereső”, „önmegvalósító” (önimádó) 20–30–40 éves fiatal költőkből mennyire hiányzik *a népért, a néphez szólás igénye*, az az intuitív benső vágy, hogy „az adott világ *varázsainak* mérnökeiként” megkíséreljék remekszép versekké formálni *a mai munkásemberek életét, a mai szövönök „omló álmait*”. Vajon akadnak-e ma hazánkban olyan fiatal költők, akikben – persze a saját hangjukon – meg-megszólal az a belső vágy és akarat, mely, ha *másként is*, de ezt mondja: „én egész népemet fogom / nem középiskolás fokon / tanít-tanít!”

Kérem, ne értsen félre senki. E nagy klasszikus ars poeticákat csupán az emberi-költői életszemlélet és magatartás *élő-éltető példáiként, erőforrásaiként* idéztem meg. Nem azért, hogy fiatal vagy idősebb költőtársaimat szolgálai utánzásra biztassam. Tudom, hogy csillagszép kozmikus kitárulkozással és apokaliptikus, csillagháborús atomhalállal egyaránt igéző-fenyegető korunk változatos, sokárnyalátú, ezerhangú új költészetét, melyet jelenleg „*a pokol tornácán írunk*” csakis korunk valóságának élő elemeiből, sok-sok egyéni „költői világrészből” építhetjük fel – az emberek üdvére – a *Szépség harmonikus világává*. A *harmoniót azonban előbb magunkban és egymás között kell megteremtőnk*.

„*A politika kilép az irodalomból?*” – Nos, ismétlem, hogy ezt a megállapítást nagyon elcsitettnek és hibásnak tartom. Ha a politika (a nemes politikai eszmeiség) és a költészet valóban kizárnák magukat egymásból, akkor egy tágas, vonzó, harmonikus emberi költészet szabad világa és rendje helyett csupán egy nagy, fluid, folyékonyan kavargó költői konglomerátum – egy „része-gen”, lármásan örvénylő óriási „perzsavásár” – jöhetne létre, melyben az anarchia szabadsága jegyében *minden költői irányzat és kínálat kiméletlenül*

üzné és taszítaná egymást és mindazokat az embereket, akik a költészetben önmaguk életét, örömét keresik.

Petrőcz Andrásnak és Zalán Tibornak azt a szó szerint megegyező, hangsúlyos kijelentését viszont, hogy „*a költészet nem a politika szolgálóleánya*”, elfogadom és aláírom.

Petrőczy Éva persze ezt sokkal árnyaltabban és pontosabban fejezi ki, amikor így ír: „Ne feledjünk el *különbséget tenni* „megrendelt” vagy legalábbis „elvárt” és „spontán” politika között. Az utóbbi kevésbé látványos, viszont jóval időt állóbb...”

Igen! Amikor hangsúlyozzuk, hogy a *politikai költészet nem lehet azonos a mindenkori, mindennapi jó-rossz politikai gyakorlat elvtelen, kritikátlan kiszolgáltatásával*, azt sem hallgathatjuk el, hogy az *úgynevezett „elvből” mindenkor politikaellenes, politikamentes költészet szöszölőit sem avathatja senki a költői szabadság és függetlenség bátor hőseivé és szentjeivé...*

5. *A költői szabadság* Ki ne tudná? – abszolút értelemben – csupán: álom. Délibáb. Mese. Fogalomkörébe mégis sok minden belefér. Nálunk mindenki azt ír, amit akar és úgy ír, ahogyan tehetségéből futja.

A költő olyanná formálja költészetét, amilyenné tudja. Ha kedvet kap rá – az új, szent kísérletek sorában – „újáteremtheti” a *politikamentes* avantgardizmus bármely formáját. Csinálhat fából – vaskarikákat. Írhat eredetieskedő antiverseket és „meghökkenítő” ver(s)ziókat is, amelyek költői játéknak olykor nem is rosszak... Csak az a baj, hogy az *öncélű*, extravagáns álmodern kísérletezők és támogatóik a *költői szabadság jegyében* (talán a Politika be nem avatkozási politikáját kihasználva?) az elmúlt évtizedekben fokozatosan *kiszorították* fórumainkról „régiesnek” minősítve a Valóság, az *Élet új verseit*, és helyettük mindenekelőtt a se hús, se hal, de *tiszta, szájka- és politikamentes lombikversek tucatjait kínálják* az embereknek... Ez a közéleti, politikai eszmeiség sójától, paprikájától és más jó fűszereitől megfosztott költészet pedig – ha nem dúsítjuk, nem javítjuk fel ízeit – előbb-utóbb teljes kulturális és társadalmi életünkben *hiánybetegséget* idézhet elő. Ezért *költészetünk helyes arányainak, élő színének és életizének a megteremtéséről semmiképpen sem mondhatunk le...*

6. *Helyes arányokat* persze a *jelenlegi szemlélet alapvető megváltoztatásával, minden jó erő összefogásával és józan, reális, bölcs kompromisszumával is csak fokozatosan, több éves munkával lehet kialakítani*. A költészet sokmozaikú összképét ugyanis nemcsak a költők alakítják ki, hanem nagyon jelentős, *meghatározó* mértékben az irodalompolitika kisebb-nagyobb parancsnokai, az irodalmi műhelyek, könyvkiadók és szerkesztőségek, a rádió és a televízió lektorai és szerkesztői is formálják. Javítják vagy torzítják. Aszerint, hogy helyes vagy téves *értékkiteletükkel*, jó vagy rossz *ízlésükkel* milyen minőségű – tartalmú és formájú – költői munkákat, verseket utasítanak el vagy bocsátanak, sugároznak tovább az emberekhez, az olvasókhöz és hallgatókhoz...

Nem tudom, *lehet, hogy a költészetünket szabályozó gát- és zsiliprendszer nem egészen úgy működnek, ahogyan kellene?*

Az, hogy minden hivatott költő szólni akar az emberekhez: természetes. Szólni, de – kikhez? A „versek titkait” kutató, verskedvelő humán értelmiség szűk köreiből, az értőkhöz és beavatottakhoz? Vagy a társadalom nagyobb közösségeihez? Jó néhány tehetséges költő beéri azzal is, hogy csak itt-ott, egy-

egy magányos olvasóhoz jutnak el emberi-költői jelzései és üzenetei. Míg mások a nép nagy, széles köréből akarnak visszhangot kiváltani verseikkel... Nos, ők azok a szocialista *citoyen-költők*, azok a vérbeli, bátor és szabad szellemű, modern mai *költő-néptribunok*, akik nem csak az „értőkhöz és beavattakhoz” tudnak és akarnak szólni, hanem azokra az egyszerű polgárookra, munkásokra és földművelőkre is hatni akarnak és tudnak, akik csak elvétve, véletlenül pillantanak bele egy-egy napi- vagy hetilapban eléjük kerülő versbe, melyből – jó esetben – számukra talán *különös* képes beszédben, de *szép, értető emberi nyelven és hangon*, a saját „elvarázsolt és elővarázsolt” életük szól hozzájuk és néz vissza rájuk, a *költői szépség felfedezésének élményét és örömét teremtve meg bennük*... Félek, ha a költők lemondának az ilyen, sajnos nem mindennapi, *bóditásokról*, akkor költőutódaink előbb-utóbb valóban csak néhány magányos olvasónak és egy-egy kávéházi asztalt körülülő, maroknyi művelt, „beavatott” embernek írhatnák verseiket. Költészetünket már csak azért sem szabad „belterjes”, zsugorodó *balzaci* „szamárbőrré” változtatnunk.

7. Új költészetünk vonzáskörét csak úgy tudjuk *növelni* és erősíteni, ha a jövőben irodalmi fórumainkon és sokszázszézes példányszámban megjelenő napi- és hetilapjainkban egyaránt a jelenlegieknél korszerűbb, *izgalmasabb, élettel-közélettel telítettebb versekkel* kínáljuk azokat a költői termésünket, nem ritkán fanyalogva kóstolgotó „versfogyasztókat”, akik a régi, jó ízek mellett, *jó új ízeket* is keresnek költészetünkben. *Tandori* Dezső szemléletében ez az igény úgy fogalmazódik meg, hogy a „jobb sokféleség” jegyében olyan költészetet kell kialakítanunk, melyben a *különböző értékek nem zárják ki, hanem kiegészítik egymást*... Igen! Bár más-más érzelmi-gondolati elemekből, *lényegében* Alföldy Jenő, Endrődi Szabó Ernő, Héra Zoltán, Kassai-Végh, Kerékgyártó, Németh J. István, Sík Csaba s vitáinknak csaknem minden résztvevője ugyanazt a látéleletet és jövőképet *vázolja fel*, amelyet magam is *reálisnak* tartok. Valóban: egyetlen nemzet és nép sem szűkítheti le költészetét *csak politikai, csak közéleti költészetre*, mint ahogyan csak filozófiai, csak szerelmi költészetre sem. Ugyanakkor *magas hőfokon izzó, mindennapjainkban ott vibráló politikai, közéleti költészet nélkül sem válhat egyetlen költészet sem a teljes élet teljes értékű, batékony költészetévé*...

... És itt hirtelen megáll kezemben a toll... Hát nem különös, hogy az ember, miközben mélyen, „*tudata ingerküszöbén*” elúszhatetlenül ott kuporog egy világpusztulással fenyegető *nukleáris katasztrófa rémképe, az élet, a béke, a munka, a szerelem és a költészet új lehetőségeiről* és távlatairól vitatkozik?...

Geartyán Ervin, aki hol rendkívül mélyre ásó elemzéssel, hol nagy ívű magasrepülésből vizsgálta meg létünkért és világunkért szólni-cselekedni akaró forradalmi költészetünk helyzetét, jogosan fogalmaz élesen-kesernyésen, amikor így ír: „*Mit tud a szocialista költő ma mondani annak a népi-nemzeti-társadalmi közösségnek, amelynek költője? MIT TEHET A VIHARMADÁR – KALITKÁBAN?*”... A kérdés zavarba ejt. Dehát mi mást is felelhetnék rá, mint azt, hogy *költészetünk viharmadarának*, a „szabadság, szerelem” és a „mindenséghez mérd magad” gondolatának elszánt erőfeszítéssel és a *mi segítségünkkel ki kell törnie, szabadulnia a kalitkából!*: A VIHARMADÁRNAK SZÁLLNI KEILL, *jelezni, vijjogni, énekelni kell, hiszen világunk Napjára viharfelbök árnyéka vetődik.*